

Značaj IT u online nastavnom procesu

Slavojka Lazić
Saobraćajni fakultet
Panevropski Univerzitet Apeiron
Banja Luka, Republika Srpska, BiH
slavojka.lazic@gmail.com

Zoran Avramović
Fakultet informacionih tehnologija
Panevropski Univerzitet Apeiron
Banja Luka, Republika Srpska, BiH
zoran.z.avramovic@apeiron-edu.eu

Sažetak: Obrazovanje mladih ljudi oduvijek je pokretač razvoja društva. To je neraskidiva sprega dva elementa u obrazovanju: nastavnik i učenik. Danas je obrazovni proces skoro nezamisliv bez trećeg elementa – korišćenja IT. Iskušenja nametnuta ljudskoj civilizaciji prošle godine, u obliku pandemije Covid 19, postavila su nove izazove u obrazovanju. Preko milijardu učenika usmjereno je na online realizaciju nastave. Primjena savremenih IT omogućila je realizaciju nastavnog procesa. Nastavnici su birali alate i platforme za učenje na daljinu koje su najviše odgovarale njihovim predmetima: Google učionica, Zoom, Microsoft timovi i drugi. Ove školske godine nastava se realizuje u učionicama, skraćena, u manjim grupama učenika. Zbog otežanih uslova u realizovanju nastavnih sadržaja, nerijetko se pristupa kombinovanju učioničke i online nastave. Istraživanje obuhvata prikupljanje podataka o stavovima učenika o ovim oblicima nastave.

Ključne riječi - obrazovanje; IT; pandemija Covid 19

I. UVOD

Obrazovanje mladih ljudi jedan je od najplemenitijih poziva. Uspješno ga mogu obavljati ljudi koji gaje empatije prema učenicima, žele im pomoći i istrajni su. To je živ proces, čiji tok i dinamika zavise od njegovih aktera. Stručnost nastavnika se i ne razmatra, ona se podrazumijeva. Ono što treba istaći je način na koji nastavnik prenosi svoje znanje učenicima. Zahtijeva stalnu promjenu i usavršavanje. Prosvetni radnik mora pratiti savremena dostignuća kako bi ih mogao primijeniti u nastavi. Tradicionalni oblici nastave smatraju se prevaziđenim. Učenici danas očekuju osavremenjenu nastavu. Mada kao društvo kasnimo u primjeni savremenih informacionih tehnologija u oblasti obrazovanja, one su u manjoj ili većoj mjeri prisutne u svim njenim segmentima.

Pandemija Covid 19 spriječila je normalan tok obrazovnog procesa u osnovnim i srednjim školama širom svijeta, kao i u BiH i Republici Srpskoj. Globalno, preko 1,2 milijarde učenika iz 186 zemalja pohađalo je nastavu od kuće [1]. Početkom marta prošle godine, zbog novog koronavirusa, prema Odluci Vlade Republike Srpske obustavljen je redovni nastavni proces u svim osnovnim i srednjim školama Republike Srpske. Ministarstvo prosvjete i kulture RS donijelo je odluku kojom se sve srednje škole obavezuju da nastavni proces realizuju organizovanjem učenja na daljinu. Izbor oblika realizacije nastave, škole su birale prema svojim mogućnostima [2]. Bio je to izazov za sve: učenike, nastavnike, Ministarstvo.

Trebalo je u najkraćem vremenskom roku prijeći sa tradicionalnog, na nekima potpuno novi način izvođenja nastave. Srednjoškolsko obrazovanje suočilo se sa izazovima e-učenja, odnosno online nastave. Koristili su se svi raspoloživi resursi e-učenja. Mada je na početku bilo poteškoća, one su se vremenom otklanjale, birali bolji načini i platforme. Obrazovne tehnologije omogućavaju planiranje sadržaja obrazovanja i izbor nastavnih metoda shodno poznavanju učenika i njihovih vještina [3]. Uz primjenu IKT mogu se identifikovati individualne razlike učenika i kontinuirano pratiti njihov razvoj [4]. U tih nekoliko mjeseci značaj primjene IT u realizovanju nastave došao je do punog izražaja. Nastavna godina je uspješno okončana, naravno sa određenim propustima koji uvijek prate velike promjene. Ove školske godine nastava se realizuje u učionicama. Zbog još uvijek postojeće pandemije Covid 19, škole su obavezne da nastavu organizuju u manjim grupama učenika sa skraćenim školskim časovima. U većini škola časovi su sa tradicionalnih 45, skraćeni na 20 minuta [5]. Bili su to novi izazovi za nastavnike. Svaki od njih znao je da je 20 minuta časa nedovoljno za realizaciju planiranog nastavnog sadržaja. Početkom septembra izgledalo je kao da će realizovanje nastavnog sadržaja ostati samo u domenu želja. Nastavnici znaju da načini na koji učenici uče nove sadržaje utiču na kvalitet i trajnost njihovih znanja [6]. Da bi se to pokušalo ostvariti, trebalo je tražiti nova rješenja. Svakodnevno su tekli razgovori među nastavnicima, komentari o počecima realizacije takvih časova, razmjena iskustava. Svi su se žalili na nedostatak vremena. Prekratko za realizovanje planiranog sadržaja časa. I svi su nekako žurili u učionicu nakon školskog zvona koje je oglašavalo početak časa, u želji da postignu više. Kao da se pokušavalo ugrabiti bar još nekoliko minuta, kako bi se školski čas produžio.

A onda, već do kraja septembra kao da je ta utrka sa vremenom stala. Nastavnici su shvatili da je nastavu, ionako nemoguće kvalitetno realizovati u toku samo 20 minuta školskog časa. Većina njih ponovo je posegnula za dodatnim rješenjem. Savremene IT i njihova primjena opet su postali dio nastavnog procesa. U učionici je ostala da funkcioniše sprega dva elementa obrazovanja, nastavnik i učenik. Treći element, spona između nastavnika i učenika, sada već neminovno korišćenje IT, uglavnom je ostao da se primjenjuje nakon časova provedenih u učionici. Bila je to dopuna realizovanom nastavnom sadržaju na časovima. Nadogradnja. Želja da se olakša učenicima usvajanje potrebnog znanja i cilj da ne ostanu uskraćeni u potrebnim informacijama. Primjenom IT učenicima su dostavljani razni nastavni sadržaji: novi zadaci za

vježbanje, pitanja, navođeni najbitniji dijelovi lekcija, pripreme za kontrolne vježbe i testove znanja i sl. Učenici su na isti način mogli vraćati urađene zadatke, grafičke radove, pitati i konsultovati se ako im nešto nije bilo jasno. Pošto su se međusobno viđali u učionicama, ovaj put su zajednički mogli birati oblik platforme koja im najbolje odgovara. I jedni i drugi su imali iskustvo iz prethodne školske godine o mogućnostima primjene IT u nastavi.

II. OTEŽANI USLOVI ODVIJANJA NASTAVE

Prošle i ove školske godine, učenici i nastavnici u Republici Srpskoj suočili su se sa e-učenjem, kod kojeg je nastava prvi put realizovana na daljinu. Kada je, zbog pojave virusa Covid 19, obustavljen redovan nastavni proces bili su primorani da prijeđu na e-učenje. To je bilo jedino rješenje da se ne prekida školska godina. Svakako da je na početku bilo teškoća, lutanja pa i tehničkih problema. Najčešće su na početku formirane Viber grupe nastavnik – učenici, u okviru kojih se obavljala komunikacija i nastavnici učenicima prosljeđivali odgovarajući nastavni materijal. Odgovore su učenici vraćali putem e-pošte. Ubrzo su se počeli koristiti bolji alati i platforme za e-učenje: Google učionica, Zoom, direktorijumi u oblaku, Microsoft timovi i drugi. Ovo je olakšalo međusobnu komunikaciju i razmjenu sadržaja. Nastavnici bi birali platformu koja je najbolje odgovarala određenom predmetu a učenici su mogli naći nastavne sadržaje iz određenog predmeta na jednom mjestu.

Treba napomenuti da je to bio veoma težak period i za jedne i za druge. Znatno broj, naročito starijih nastavnika, nije koristio moderna sredstva IT u dotadašnjem izvođenju nastave. Takođe, veliki broj učenika, bez obzira što svakodnevno koristi mobilne telefone, nije bio informatički opismenjen za složenije funkcije u Word-u, Exel-u, slanju zadataka, zadataka i uopšte dokumenata. Sigurno je da su tada učenici iskazali veliko međusobno drugarstvo, pošto su odmah formirali i Viber grupe odjeljenja u kojima su pomagali jedni drugima. Nerijetko se događalo da jedan učenik pošalje obavještenje nastavniku, da drug iz odjeljenja ima problema sa konekcijom, telefonom ili računarom, te da će materijal naknadno poslati.

Ne treba zaboraviti da naša zemlja ne pripada IT razvijenim zemljama. Čak se može reći da pripada relativno nerazvijenim zemljama, u kojima se uglavnom obavljao tradicionalni oblik nastave. Organizovanje online nastave i e-učenje bili su nešto novo i za učenike i za nastavnike. Ali kao i većina ljudi sa ovih područja, koja bezbroj puta rješava i nemoguće, tako su učenici i nastavnici izašli kao pobjednici na kraju školske godine. Ona je ipak uspješno okončana.

Ove školske godine učenici su ponovo u učionicama. Zbog pandemije Covid 19 koja i dalje traje, pristupa se novom obliku organizovanja nastave. Trebalo je ispoštovati mjere zaštite učenika i obezbijediti fizičku distancu i u učionicama. Zbog toga se nastava realizuje po manjim grupama učenika. Učenici jednog odjeljenja najčešće se dijele u dvije grupe. Nastava se prvo realizuje za jednu pa za drugu grupu učenika, u okviru iste smjene. To je uticalo na potrebu skraćanja školskog časa, na trajanje od 20 minuta u većini škola. Pošto je za to vrijeme teško, skoro neizvodljivo realizovati planirani nastavni sadržaj časa, nastavnici su se ponovo okrenuli razvijanju novih metoda

učenja. Informacione tehnologije ponovo su bile podrška realizaciji neučioničke razmjene podataka i znanja.

Ove školske godine, vrijeme provedeno zajedno u učionicama, omogućava učenicima i nastavnicima da se lakše dogovore oko izbora najprihvatljivijeg načina realizovanja nastavnog sadržaja. Usmenim dogovaranjem, već u hodu mogu odbacivati načine koji im manje odgovaraju i pristupati boljim i sadržajnijim. U toku realizovanja nastavnog gradiva mogu otklanjati postojeće probleme i nedostatke i tražiti nove, a da pri tome ne gube mnogo vremena. I jedni i drugi su svjesni da nije dovoljan samo rad u učionicama, ako se žele postići kvalitetni rezultati i bolji uspjeh na kraju školske godine.

III. ISTRAŽIVANJE O PRIMJENI IT U OTEŽANOM NASTAVNOM PROCESU

Istraživanje o primjeni IT u otežanim uslovima odvijanja nastave, obavljeno je sa ciljem prikupljanja podataka o mišljenjima i stavovima učenika o uslovima i načinu sprovođenja nastave na daljinu, kao i ostvarenim rezultatima e-učenja. Istraživanjem su obuhvaćeni učenici srednje stručne škole. Obavljeno je u dva navrata, u istoj školi. Prvo je sprovedeno online, na kraju prošle školske godine. Obuhvaćene su dvije grupe učenika. Prva grupa su bili učenici koji su završavali svoje srednjoškolsko obrazovanje a druga, učenici koji su obrazovanje nastavljali u školi. Nastojala su se prikupiti mišljenja učenika različitih generacija.

Drugo istraživanje sprovedeno je početkom ove školske godine. Učenici su anonimno, na anketnim listićima, odgovarali na postavljena pitanja. Takođe su obuhvaćene dvije grupe učenika. Prva grupa su učenici koji su ove školske godine otpočeli srednjoškolsko obrazovanje a druga, učenici koji ga završavaju. Opet su se nastojala čuti mišljenja učenika različitih generacija.

Cilj prvog istraživanja bio je da se utvrdi mišljenje učenika o realizovanom e-učenju: primjeni, kvalitetu, objektivnosti i problemima s kojima su se susretali.

Cilj drugog istraživanja bio je da se utvrde stavovi i mišljenja učenika o novom obliku nastavnog procesa i uporede generacijske razlike među učenicima. Prošle školske godine pohađali su različite nivoe obrazovanja, onovno i srednjoškolsko.

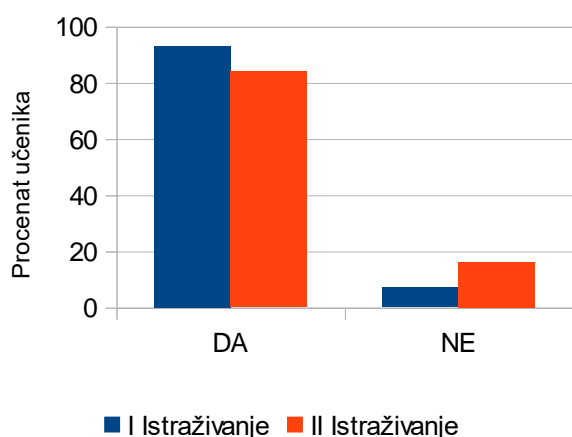
IV. REZULTATI I ANALIZA ISTRAŽIVANJA

Istraživanjem su prikupljeni različiti podaci. Prije svega, mišljenje učenika o kvalitetu prošlogodišnjeg nastavnog procesa. Željelo se čuti mišljenje učenika o nastavi realizovanoj na daljinu i rezultatima njenog izvođenja. Oni su bili sudionici nastavnog procesa i može se reći da su zajedno sa nastavnicima direktno uticali na rezultate njenog ishoda. U oba istraživanja učenici su odgovarali na slična pitanja: da li su zadovoljni realizovanim e-učenjem i izvođenjem online nastave, koji oblik nastave im omogućava lakše savlađivanje gradiva, smatraju li da su zaključne ocjene objektivne, kakva je bila saradnja sa nastavnicima, jesu li imali poteškoća i kakvih, u toku izvođenja nastave...

Treba napomenuti da su u prvom istraživanju učenici odgovarali na pitanja na kraju prošle školske godine, kada su utisci o načinu i uslovima realizovanja nastave na daljinu bili još veoma svježi. Zbog toga se može pretpostaviti da su na neka pitanja možda intuitivno davali odgovore, bez analitičkog razmišljanja.

Na osnovu rezultata istraživanja može se zaključiti da je većina učenika, obuhvaćenih i jednim i drugim istraživanjem, zadovoljna e-učenjem i načinom njegovog organizovanja. Više od tri četvrtine učenika se izjasnilo da je zadovoljno realizovanom online nastavom (slika 1).

Da li ste zadovoljni online nastavom

Slika 1. Mišljenja učenika o učenju na daljinu

Tokom prvog istraživanja 92,98% učenika se izjasnilo da su zadovoljni nastavom realizovanom na daljinu a 7,02% učenika nije bilo zadovoljno takvim oblikom nastave. Istraživanjem su obuhvaćeni učenici starijih razreda srednje škole (treći i četvrti razred).

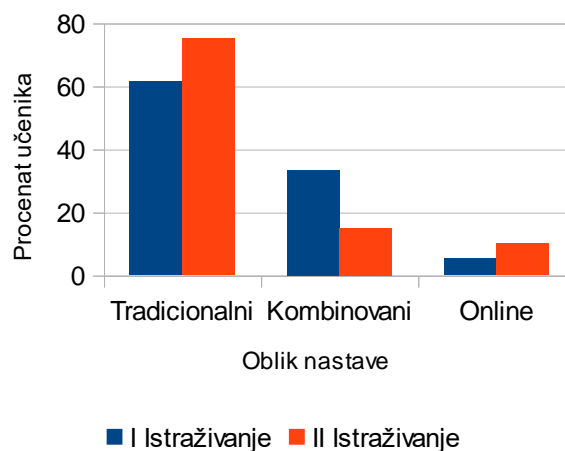
Tokom drugog istraživanja 83,86% učenika se izjasnilo da su zadovoljni nastavom realizovanom na daljinu a 16,14% učenika nije bilo zadovoljno takvim oblikom nastave. Istraživanjem su obuhvaćeni učenici prvih i četvrtih razreda. Procentualno se najviše srednjoškolaca završnih odjeljenja izjašnjavalo da su zadovoljni online nastavom (93.63%). Nastavom realizovanom na daljinu najmanje su zadovoljni srednjoškolci prvih razreda, koji su prošle godine završavali osnovno obrazovanje (77.08%).

Upravo su ovi učenici najčešće i navodili da su imali poteškoća u toku realizacije e-nastave. Problemi su uglavnom bili tehničke prirode.

Možda je i to jedan od razloga što se većina njih izjasnila za tradicionalni oblik nastave. Naime, tri četvrtine ovih učenika se izjasnilo da bolje savlađivanje postiže tradicionalnim načinom izvođenja nastave a isto toliko bi odabralo ovakav oblik nastave za naredne četiri godine, ako bi imali mogućnost izbora. Dijagramima se mogu prikazati oba izjašnjavanja učenika o tim pitanjima.

Na prvom dijagramu (slika 1) prikazano je mišljenje učenika o tri načina izvođenja nastave: tradicionalni, kombinovani i online.

Koji je bolji oblik savlađivanja gradiva

Slika 2. Mišljenja učenika o oblicima nastave

Na pitanje o tome, koji im od ta tri načina omogućava bolje savlađivanje gradiva, većina učenika se izjasnila za tradicionalni oblik izvođenja nastave. Tokom prvog istraživanja za to se izjasnilo 61,40% učenika a tokom drugog istraživanja, u kojem su učestvovali i učenici prvih razreda, za to se izjasnilo 75% učenika.

Za kombinovani oblik nastave, više učenika se izjasnilo tokom prikupljanja podataka u prvom istraživanju (33,33%). U drugom istraživanju se 15% učenika izjasnilo za ovaj oblik nastave.

Najmanji broj učenika, tokom oba istraživanja, se izjasnilo za bolje savlađivanje gradiva putem njenog organizovanja i izvođenja na daljinu (online). U prvom istraživanju se samo 5,27% učenika izjasnilo za to. U drugom istraživanju se 10% učenika izjasnilo da im online nastava omogućava bolje savlađivanje gradiva.

Na osnovu svih prikupljenih podataka, može se zaključiti da većina srednjoškolaca smatra da im tradicionalni način izvođenja nastave omogućava bolje savlađivanje gradiva. Najmanji broj ih se izjasnilo za online nastavu, u pogledu savlađivanja gradiva. Mogu se u vezi toga, postavljati razna pitanja: da li je to navika učenika na tradicionalni oblik izvođenja nastave, nesnalaženje sa novim IT u nastavnom procesu, nedostatak prisustva nastavnika i njegove žive riječi, slobodnije izjašnjavanje učenika u kontaktu sa nastavnikom i brži, direktni odgovori nastavnika u slučaju nedoumice učenika oko nečega... O tome bi se moglo sprovesti i dodatno istraživanje.

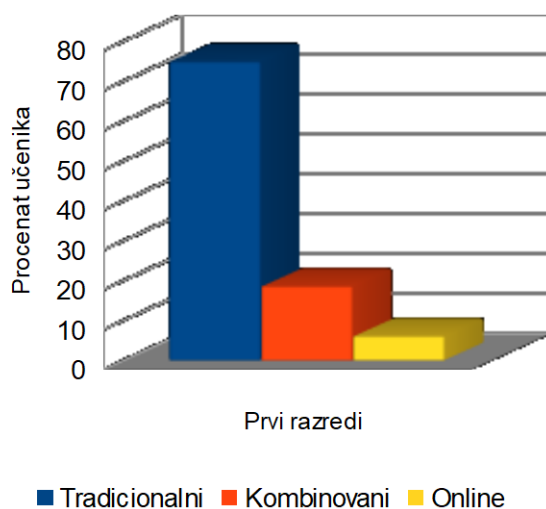
Takođe bi se posebna analiza mogla uraditi sa učenicima koji su prošle školske godine, za vrijeme izvođenja online nastave, završavali jedan stepen svog obrazovanja i prelazili na novi. U otežanim uslovima izvođenja nastave oni su završavali

osnovno obrazovanje i trebali odabrati zanimanje i smjer u srednjoškolskom obrazovanju. Zanimljivo bi bilo čuti mišljenje ove grupe učenika o njihovim teškoćama iz tog perioda, neizvjesnostima, traganjima za informacijama o srednjim školama, uslovima upisa, strahu od novih izazova: sredine, novih drugova i nastavnika. I svakako o njihovom nastojanju, da i u otežanim uslovima, sa što boljim uspjehom okončaju osnovno obrazovanje kako bi se lakše upisali u srednju školu i željeno zanimanje.

Na osnovu analiziranih podataka razumljiv je slijed odgovora učenika prvih razreda o tome, za koji bi se oblik nastave radije opredijelili u toku svog srednjoškolskog obrazovanja ako bi im se pružila mogućnost izbora.

Najveći broj ih se, kao i u prethodnom slučaju, izjasnio za tradicionalni oblik nastave. 75% učenika prvih razreda najradije bi odabralo klasični oblik nastave, koji najčešće i prevladava na ovim našim prostorima. Na sljedećem dijagramu može se uporediti odnos mogućih oblika nastave koje bi učenici željeli u svom obrazovanju (slika 3).

Koji oblik nastave biste radije primjenjivali

Slika 3. Izbor oblika nastave učenika I razreda

Uočava se da bi poslije tradicionalnog, učenici birali kombinovani oblik nastave. Kombinovani oblik nastave odabralo je 18.75% učenika prvih razreda.

Na dijagramu je uočljivo da bi najmanji broj učenika, tokom svog obrazovanja, želio primjenjivati online nastavu, 6,25%. U odgovorima su kao razlog navodili poteškoće koje su imali tokom izvođenja online nastave prošle školske godine. Učenici su uglavnom navodili sljedeće poteškoće sa kojima su se susretali: previše materijala za samostalan rad, poteškoće sa slanjem materijala nastavnicima, ponekad ne znaju da li je nastavnik primio zadaću, previše zadaće i teško je uraditi, loše se nauči i teže za naučiti,...

Na pitanje o saradnji sa nastavnicima, učenici su se uglavnom pozitivno izjasnili. Čak 96,49% srednjoškolaca

trećih i četvrtih razreda zadovoljno je saradnjom sa nastavnicima. Svega 3,51% učenika nije bilo zadovoljno ostvarenom saradnjom. Učenici koji su ove školske godine otpočeli svoje srednjoškolsko obrazovanje, manje su zadovoljni saradnjom sa nastavnicima. 87.5% ovih učenika bilo je zadovoljno saradnjom sa nastavnicima dok ih se 12.5% izjasnilo da nije bilo zadovoljno ostvarenom saradnjom. Učenici su najčešće kao razlog navodili neblagovremene informacije o tome, da li je nastavnik primio zadaću, odnosno traženi nastavni materijal od učenika. Učenici koji su bili zadovoljni saradnjom sa nastavnicima, navodili su u svojim odgovorima, da su se nastavnici kao i oni sami, trudili da međusobno dobro komuniciraju. Mogli su im se pojedinačno obraćati u slučajevima da im nešto nije bilo jasno.

Što se tiče ocjenjivanja i izvođenja zaključnih ocjena na kraju online nastave prošle školske godine, 83.3% učenika se izjasnilo da je ocjenjivanje bilo objektivno. Preostalih 16,7% učenika ne smatra da je izvedena zaključna ocjena objektivna.

Objektivnost ocjenjivanja i nastavnici smatraju upitnim kod ovakvog oblika nastave. Ostaje i pitanje o stvarnom znanju učenika iz pojedinih predmeta, koje oni na ovaj način stižu. Učenici su uglavnom imali više vremena u toku kojeg su mogli prosljediti odgovore nastavnicima. U materijalima koje su prosljedivali nastavnicima, uočavano je da često nije bilo samostalnosti u radu. Primjećivan je timski rad učenika i tamo gdje ga nije trebalo biti.

I pored postavljanja vremenskog ograničenja za izradu zadataka ili testova, ostaje otvoreno pitanje o nezavisnosti rješavanja ovih testova.

Još jedan problem koji se uočio tokom izjašnjavanja srednjoškolaca završnih odjeljenja, vezan je za praktičnu nastavu. Učenici četvrtih razreda srednjih stručnih škola, po planu i programu jedan dan sedmično praktičnu nastavu obavljaju van škole. Prošle školske godine, tokom prvog polugodišta praktična nastave je tako i realizovana. Učenicima se pružala mogućnost da sami biraju privredna preduzeća u kojima su mogli obavljati praktični dio nastave. Za učenike koji to nisu uspjeli sami riješiti, škola je bila obavezna pronaći odgovarajuće preduzeće. Škola u oba slučaja, ispred učenika, sklapa ugovore sa preduzećima i dogovara uslove obavljanja praktične nastave za sve svoje učenike. Praktična nastava izvođena je na ovaj način do početka marta prošle školske godine. U vrijeme pandemije i realizovanja online nastave, ovakav oblik nastave bilo je nemoguće ostvariti. Praktični dio nastave ostao je nepokriven i morao se svoditi na teoretski dio. Svakako da ovakav oblik praktične nastave ne može zamijeniti onu koja se izvodi u preduzećima ili školskim radionicama, koje su opremljene i specijalizovane za ovakav oblik nastave.

V. KOMBINOVANA NASTAVA

Nastava u prvom polugodištu ove školske godine realizovala se u učionicama. Tako se, prema odluci Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske, nastavlja izvoditi i u drugom polugodištu. Od epidemiološke situacije zavisi, do kada će se tako realizovati a naznake su da će to ipak potrajati. Zbog bezbjednosnih uslova i zaštite učenika a i nastavnika, nastava se ponovo izvodi u manjim grupama. Časovi ostaju skraćeni. Prema vlastitim uslovima

organizovanja, škole imaju mogućnost izbora za trajanje časa od 20 ili 30 minuta. Većina škola se zbog organizacionih razloga opredijelila na izvođenje nastavnog procesa sa trajanjem školskog časa od 20 minuta.

Bez anketiranja, u usmenom izjašnjavanju na kraju prvog i početkom drugog polugodišta, većina učenika je navela da im više odgovara dolazak u učionicu nego nastava na daljinu. Takođe u usmenom izjašnjavanju, o poređenju online nastave u drugom polugodištu prošle školske godine i skraćenom obliku nastave u učionicama tokom prvog polugodišta ove školske godine, najveći broj učenika se izjasnio da im dolazak u školu i direktna saradnja sa nastavnicima omogućava lakše savlađivanje gradiva. Svi oni naglašavaju da im najbolje odgovara rad u učionicama, bez obzira na dužinu trajanja školskog časa. Učenici smatraju, da se živa riječ nastavnika mnogo lakše pamti nego sadržaji iz nastavnog materijala koje im nastavnici online prosljeđuju.

Ne treba zaboraviti da je uloga nastavnika još uvijek vodeća u ovom uzrastu. Nastavnik je taj koji usmjerava učenike, prati ih i organizuje nastavu, nudi učenicima mogućnost izbora najpovoljnijeg oblika nastave sa ciljem lakšeg savlađivanja gradiva, traži s njima najbolja rješenja, uzima u obzir pojedinačne osobine učenika koje uočava u toku rada s njima u učionici,...

Učenici navode i druge prednosti dolaska u školu. To je prije svega, svakodnevni susret sa drugovima iz odjeljenja. Njihovo međusobno druženje naravno, ne uključuje samo vrijeme provedeno na časovima. O bilo kojem uzrastu da se radi, treba uvažavati ovakav njihov način izjašnjavanja.

S druge strane, nastavnici u međusobnoj komunikaciji stalno naglašavaju potrebu objektivnosti prilikom ocjenjivanja učenika. Neprestano traže najbolja rješenja, kako u vezi toga tako i u vezi načina prenosa znanja na učenike. Svjesni su uticaja savremenih informaciono-komunikacionih tehnologija u realizaciji vaspitno-obrazovnog procesa [7]. I na kraju, školsko obrazovanje predstavlja osnov za doživotno obrazovanje [8]. Nastavnici to svakako, najbolje znaju.

Svjesni svoje odgovornosti, nastavnici su tokom prvog polugodišta tragali za najboljim rješenjima. Svakodnevno su radili sa učenicima, uočavali i otklanjali teškoće koje su se pojavljivale. Uslovi rada i dalje su bili otežani. Ukoliko ne bi stigli realizovati sadržaj nastavne jedinice na času, mnogi su ponovo posezali za online nastavom, kao svojevrsnim oblikom nadopune. Pomagalom u radu. Sredstvom ili metodom rada, zavisi kako bi ga ko nazvao.

Učenici, navikli na prošlogodišnje e-učenje, i sami su često znali zamoliti nastavnike da im posredstvom IT prosljede lekcije, dodatne zadatke, pripremni materijal za kontrolni rad ili test znanja i sl. Ovo se naročito odnosi na odgovorne učenike, one koji žele da nauče. I sami su svjesni da je 20 minuta časa nedovoljno za prenos i usvajanje svih potrebnih elemenata znanja. Zbog toga, zajedno sa nastavnicima tragaju za što lakšim i najboljim rješenjima. I jedni i drugi shvataju da bi nastava bez pomoći svremenih IT sredstava, bila okrnjena i nedovršena.

Bez obzira što se većina učenika u anketama izjasnila da smatraju kako bi lakše savlađivali gradivo putem

tradicionalnog oblika nastave, zajedno sa nastavnicima tragali su za najboljim rješenjima i u ovakvim uslovima odvijanja nastave.

I mada ovo nije klasični oblik kombinovane nastave, kod kojeg učenici jedan broj časova dolaze u školu a drugi dio nastave realizuju od kuće, putem neke od e-platформи, ipak se može reći da je svojevrsna kombinacija.

Kombinacija nastave u učionicama i njene nadogradnje. Nadogradnje poslije realizovanih časova, od strane nastavnika a i učenika.

VI. ZAKLJUČAK

Obrazovni proces ponekad je, kao i društvo, izložen iznenadnim, jakim i brzim promjenama. Bez obzira kada i kakve promjene bile, u njih se treba upustiti i pokušati ih riješiti. Naravno da to pored znanja i volje, često traži i dozu snalažljivosti i svakako upornosti.

Pandemija Covid 19, od prošle školske godine nametnula je nove izazove obrazovanju u Republici Srpskoj. Iznenada je trebalo sa tradicionalne, prijeći na online nastavu. Online nastava i e-učenje bili su nešto novo i za učenike i za nastavnike. To je bio izlaz za realizaciju nastavnog procesa u svim osnovnim i srednjim školama. Zemlja koja pripada onima sa relativno nerazvijenom IT, uspjela se izboriti sa svim nedaćama nastalim tokom tog perioda. Okončana je školska godina. Svakako bilo je bezbroj problema, koji su se u hodu rješavali.

Nastavnici su birali alate i platforme za učenje na daljinu, učenici prihvatili i saradivali. Bio je to timski rad, u kojem su zajedno željeli biti pobjednici.

Ove školske godine, nastava se ponovo izvodi u otežanim uslovima rada. Mada se izvodi u učionicama, skraćeni su časovi. Odjeljenja su podijeljena u dvije grupe učenika, kako bi se ispoštovala fizička distanca i učenici zaštitili u učioničkom prostoru. Pristupa se uglavnom nadopunjavanju, učioničke online nastavom.

Iz provedenog istraživanja može se zaključiti da su se i učenici i nastavnici snašli u toku sprovođenja nastave na daljinu.

Covid 19 je ubrzao primjenu savremenih informacionih tehnologija u obrazovanju. Otvorene su nove mogućnosti primjene informatičkog znanja, koje ubuduće treba više koristiti u poboljšanju nastavnog procesa.

LITERATURA

- [1] Lazić, S., Talić, T., Marinković, D.: E-učenje u srednjim školama u Republici Srpskoj i prijedlozi za poboljšanje, Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka, 2020, str.1.
- [2] Republički pedagoški zavod Republike Srpske, www.rpz-rs.org.
- [3] Mandić, P., Mandić, 'D. „Obrazovna informaciona tehnologija“, Učiteljski fakultet, Beograd, 1996.
- [4] Mandić, D., „Didaktičko-informatičke inovacije u nastavi“, Učiteljski fakultet, Beograd, 2003.
- [5] Lazić, S., Talić, T., Marinković, D.: Značaj savremenih informacionih tehnologija u otežanim uslovima odvijanja redovne nastave, IteO 2020, Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka, 2020, str. 2.

- [6] Mandić, D. „Informaciona tehnologija u obrazovanju“, Srpsko Sarajevo, 2001.
- [7] Knežević, M. „Uticaj savremenih informaciono-komunikacionih tehnologija u realizaciji vaspitno-obrazovnog procesa“, Pedagoški fakultet, Sombor, 2003.
- [8] Dorđević, J. „Škola, doživotno obrazovanje i značaj savremenih informacija“, Filozofski fakultet, Beograd, 2010.

ABSTRACT

The education of young people has always been a driver of the development of society. It is an unbreakable link between two elements in education: the teacher and the student. Today, the educational process is almost unthinkable without the third element - the use of IT. The temptations imposed on human civilization last year, in the form of the Covid 19 pandemic,

posed new challenges in education. Over a billion students are focused on the online realization of teaching. The application of modern IT has enabled the realization of the teaching process. Teachers chose the tools and platforms for distance learning that best suited their subjects: Google Classroom, Zoom, Microsoft teams and others. This school year, classes are realized in classrooms, shortened, in smaller groups of students. Due to the difficult conditions in the implementation of teaching content, it is not uncommon to combine classroom and online teaching. The research includes collecting data on students' attitudes about these forms of teaching.

THE IMPORTANCE OF IT IN THE ONLINE TEACHING PROCESS

Slavojka Lazić, Zoran Avramović